

Szakolczi Judit

A IV. ORSZÁGOS BÖRTÖNSZÍNHÁZI TALÁLKOZÓ – FÓKUSZBAN A CSALÁDI KAPCSOLATOK

4th national prison theatre festival – Placing family relationships in focus

A börtönszínház a büntetés-végrehajtási intézetekben (a továbbiakban: bv. intézet) alkalmazott művészetterápiás eszköztár egyik legösszetettebb formája, amely hatékonyan támogatja a fogvatartottak személyiségfejlődését, önreflexióját és társadalmi visszailleszkedését. A tanulmány a 2024-ben megrendezett IV. Országos Börtönszínházi Találkozót vizsgálja, amely a reintegrációs folyamatokat új dimenzióba helyezte. A rekord részvétellel zajló esemény fókuszában a családi kapcsolatok álltak. A tanulmány kitér a hazai börtönszínházi kezdeményezések történetére, nemzetközi párhuzamokra, valamint a börtönszínház reintegrációs szerepére. A jövőbeli fejlesztések – mint a civil partnerségek erősítése, külső előadások szervezése és a resztoratív igazságszolgáltatási elemek integrációja – tovább növelhetik e módszer társadalmi hatását.

Kulcsszavak: börtönszínház, művészetterápia, társadalmi reintegráció, fogvatartottak rehabilitációja, büntetés-végrehajtás

Prison theatre represents a powerful form of art therapy within correctional institutions, fostering self-awareness, communication skills, and emotional development among inmates. This paper explores the 4th National Prison Theatre Festival held in Hungary in 2024, a unique event emphasizing the role of family relationships in the reintegration process. With record participation – 200 inmates from 18 institutions – the festival featured performances centered on human dignity, responsibility, forgiveness, and above all, the restoration of familial ties. The plays were prepared with the active involvement of inmates in set and costume design, supported by theatre professionals and drama pedagogues. The audience included not only professionals and family members of inmates, but also students, journalists, and artists, reflecting the broader social relevance of the initiative. This paper also reviews the development of Hungarian prison theatre, international parallels, and the rehabilitative impact of performance-based programs. Future directions include enhancing civil partnerships, organizing public performances, and incorporating restorative justice practices to further strengthen social reintegration.

Keywords: prison theatre, art therapy, family relationships, social reintegration, inmate rehabilitation, prison service

Bevezetés

A büntetés-végrehajtás egyik legnagyobb kihívása a fogvatartottak társadalmi visszailleszkedésének elősegítése. Az ennek érdekében alkalmazott reintegrációs programok egyik unikális és kiemelten produktív eszköze a börtönszínház, amely – a művészetterápia egyik különleges formájaként – a drámapedagógia és a színházterápia eszközeivel segíti a fogvatartottakat az önismeret, a kommunikációs készségek, az empátia és a társadalmi beilleszkedés fejlesztésében. A nemzetközi és hazai tapasztalatok egyaránt rámutatnak arra, hogy a börtönszínház effektív eszköz lehet a fogvatartottak személyiségfejlődésének támogatására, így nem véletlen, hogy egyre több országban alkalmazzák.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BVOP) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács (a továbbiakban: NBT) – mint a büntetés-végrehajtási szervezet kiemelt bűnmegelőzési stratégiai partnere – aktívan vesz részt a börtönszínházi programok szervezésében és támogatásában. Az NBT közreműködésével kerül rendszeresen megrendezésre az Országos Börtönszínházi Találkozó¹, mely 2024-ben negyedik alkalommal valósult meg, ezúttal Várnagy Andrea Liszt Ferenc-díjas zongoraművész, érdemes művész közreműködésével.² A 2024-es börtönszínházi találkozó különlegessége abban rejlett, hogy a résztvevő fogvatartotti társulatok száma minden eddiginél magasabb volt, valamint az előadott darabok középpontjában az emberi méltóság, a felelősségvállalás és a megbocsátás állt. A megvalósult esemény a büntetés-végrehajtási szervezet egészének szakmai munkáját is új dimenzióba helyezte. Jelen tanulmány áttekinti a börtönszínház jelentőségét a büntetés-végrehajtásban, valamint részletesen elemzi a 2024-es találkozó eseményeit, eredményeit és hatásait.

A hazai börtönszínház története

A börtönszínházi találkozó kiváló lehetőség arra, hogy a fogvatartottak közötti kommunikáció fejlődjön, emberi és művészi értékeket sajátítsanak el.³ Magyarországon a börtönszínházi kezdeményezések a vallási ünnepekhez kapcsolódó műsorokból fejlődtek ki, amelyeket egyházi közreműködéssel és börtönlelkészek vezetésével valósítottak meg. Az első, kifejezetten színházi projekt 1989-ben indult el a Szegedi Fegyház és Börtönben, ahol az „Álló Idő Színháza” társulat fogvatartottak részvételével hozott létre előadásokat.⁴ A 2000-es években egyre több bv. intézet alakított saját színjátszó csoportot és külsős szakemberek is bekapcsolódtak a programokba. Az elmúlt években fokozott figyelmet kapott a börtönszínház, amelynek legfontosabb eseménye és

1 Kovács M. (2024)

2 A büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos oldala: 2024-ben is Országos Börtönszínházi Találkozó

3 Bv. Hírlevél (2018) p. 18.

4 Kovács M. (2018)

mérföldköve az Országos Börtönszínházi Találkozó, hiszen a fogvatartottak számára nemcsak a művészi kibontakozás lehetőségét biztosítja, hanem erősíti a társadalom és a börtönvilág közötti párbeszédet is. A rendezvény azóta rendszeres programmá vált, melyhez egyre több bv. intézet csatlakozik.

Az első országos szintű börtönszínházi találkozó megrendezésére 2013-ban került sor a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Házában, Dunaujvárosban. Az esemény mérföldkönek számított a fogvatartottak számára felkínált kulturális programok között. A találkozó fővédnöke Dr. Surján László, az Európai Parlament akkori alelnöke, a zsűri elnöke pedig Pogány Judit színművész volt. Hat bv. intézetből összesen hatvannégy fogvatartott lépett színpadra. A produkciók előválogatáson mentek keresztül, melynek során tizenhét darabból választották ki a legjobb hatot.⁵

A következő években folyamatosan fejlődött a program, 2016-ban – a regionális selejtezők után – a döntő a József Attila Színházban zajlott. A BVOP pályázatot írt ki a színpadi művek díszlet- és jelmezterveinek támogatására, ezzel ösztönözve a bv. intézeteket a minőségi előadások létrehozására. A jelentkezések magas számára tekintettel (huszonegy bv. intézet nyújtott be pályázatot), regionális selejtezők megtartására volt szükség. A döntőnek helyszínt adó színház előcsarnokában állították ki a fogvatartottak által készített rajzokat, festményeket és kerámiákat.

2018-ban újabb országos találkozókra került sor, melyek magukra vonták mind a fogvatartottak, mind a civil társadalom fokozott figyelmét és érdeklődését. A regionális selejtezők után ezúttal is a József Attila Színház adott otthont a döntőnek. Tizenhat bv. intézet jelentkezett, közel 150 fő fogvatartott részvételével. A döntőbe jutott négy színtársulat előadását szakmai zsűri értékelt. A színház előcsarnokában ezúttal is kiállították a fogvatartottak műveit, köztük az NBT által támogatott jobb agyféltekés rajztanfolyamon készült alkotásokat.⁶

A börtönszínház jelentősége a fogvatartottak rehabilitációjában

A börtönszínház – mint módszer – az egyik legjelentősebb és legsokrétűbb eszköz a fogvatartottak társadalmi visszailleszkedésének elősegítésére. A nyugat-európai országok tapasztalatai alapján egyértelműen megmutatkozott, hogy a művészeti tevékenységek – különösen a színház – jelentős társadalomformáló erővel bírnak.

5 Kovács M. (2018)

6 Kovács M. (2018)

A börtönszínház lényege, hogy a fogvatartottak olyan szerepekbe helyezkedhetnek, amelyek segítik őket múltjuk és tetteik feldolgozásában.⁷

A Teatro del Norte társulat – amely 1985-ben jött létre az asztúriai Lugonesban, Spanyolországban – szintén részt vesz börtönszínházi projekteken, melyek során a színház eszközeivel segítik a fogvatartottak önkifejezését és személyiségfejlődését.⁸

Az olasz alkotmány előírja, hogy a büntetéseknek az elítéltek átnevelésére kell irányulniuk. Ennek jegyében a Teatro Nucleo társulat aktívan dolgozik börtönszínházi projekten, melyeknek célja a fogvatartottak társadalmi reintegrációjának elősegítése.⁹

A szabadságvesztés-büntetés természeténél fogva a képességek elsorvadásához vezethet, amennyiben a passzivitásra és infantilizálódásra való hajlamot nem kompenzálják adekvát beavatkozásokkal.¹⁰

Az előadás egyfajta legitim menekülési útvonalként szolgál a szabadságvesztés és az ismétlődő időélmény szorításában szinte fojtogatóvá váló zárt terek elől.¹¹

A színházi játékokban való részvétel elősegíti az önkifejezés és az önismeret fejlesztését. A fogvatartottak – szerepeket játszva – újraértelmezhetik saját helyzetüket, múltjukat és lehetőségeiket. Fejleszti továbbá az empátiát és az érzelmi intelligenciát, mivel a különböző karakterek megformálása segít mások érzéseinek megértésében, amely a társadalmi integráció egyik esszenciális eleme. A színpadi helyzetek gyakorlása lehetőséget ad az erőszakmentes kommunikáció fejlesztésére, ami hozzájárul a konfliktuskezelési készségek javításához, a nyilvános szereplés által pedig a közönség reakciója pozitív hatást gyakorol az önbecsülés fejlődésére. Mindezek mellett a börtönszínház egyik kiemelendő pozitív hozománya, hogy lehetőséget biztosít arra, hogy a fogvatartottak elfogadottabbá váljanak a társadalom számára.¹²

A 2024-es Országos Börtönszínházi Találkozóról

A minden egyes megrendezésre nagy sikernek örvendő esemény 2024-ben „A szervezeti reformok és a művészetterápia kibontakozása” című projekt keretein belül valósulhatott meg, az NBT támogatásával.¹³ A 2024. évi rendezvény különösen

7 Kovács M. (2018)

8 Egy új élet kapujában (2021)

9 <https://www.urester.hu/erasmus/?lang=en>

10 Egy új élet kapujában (2021) p. 4.

11 Egy új élet kapujában (2021) p. 5.

12 Kovács M. (2018)

13 A büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos oldala: 2024-ben is Országos Börtönszínházi Találkozó

nagy jelentőséggel bírt, mivel rekordszámú fogvatartott vett részt rajta. Tizennyolc bv. intézet kétszáz fogvatartottja készült hónapokon át a produkciókra, a díszleteket és a jelmezeket saját kezűleg készítették. Széleskörű szakmai támogatás biztosította a felkészülést, amelynek keretében drámapedagógusok, rendezők és színházi szakemberek segítették a próbákat. A civil társadalom nagyobb szerepet kapott, hiszen a nézők között nemcsak a fogvatartottak hozzátartozói és büntetés-végrehajtási szakemberek voltak jelen, hanem egyetemi hallgatók és művészek is, illetve az országos döntő – a BVOP Kommunikációs Főosztályának köszönhetően – online közvetítés útján élőben is követhető volt az érdeklődők számára. Az esemény társadalmi visszhangját igazolja, hogy a rendezvényről számos sajtóorgánus beszámolt, növelve a program elismertségét.

Az elődöntőkből továbbjutott társulatok a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet III. objektumának dísztermében mérették meg magukat 2024. október 4-én, ahol öt bv. intézet fogvatartottjai versenyezhetek a győzelemért.

A találkozó előadásai

- *Törés* – Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,
- *Az alkohol öl* – Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,
- *Indul a (fegy)bakterház* – Kalocsai Fegyház és Börtön,
- *Apai szív* – Váci Fegyház és Börtön,
- *Szemünk fénye* – Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet.

A produkciók kiemelkedő színvonalát igazolja, hogy hosszas egyeztetést követően a zsűri úgy döntött, hogy valamilyen formában valamennyi döntőbe jutott előadás elismerésben részesül. Figyelembe véve, hogy egyes performanszok kapcsán a zenei világ, míg más előadások vonatkozásában a színészi játék emelkedett ki, a résztvevő bv. intézetek az alábbiak szerint kapták meg az elismerést:

- *Prevenációs különdíj* – Pálhalmai Országos Büntetés-végrehajtási Intézet,
- *Legjobb adaptációs ötlet* – Kalocsai Fegyház és Börtön,
- *Legjobb zenei és képi megjelenítés* – Váci Fegyház és Börtön,
- *Legjobb rendezés* – Tiszalöki Országos Büntetés-végrehajtási Intézet.

A börtönszínházi találkozó első helyezette a Szombathelyi Országos Bv. Intézet lett.

A legjobb mellékszereplő és a legjobb főszereplő, valamint a fogvatartottakat felkészítő személyi állományi tagok emléklapot és tárgyjutalmat kaptak. A résztvevő fogvatartottak visszajelzései egyértelműen pozitívak voltak az eseménnyel összefüggésben, többen beszámoltak növekvő önbizalomról és önkifejezési készségekről. A rendezvény

hozzájárult továbbá a családi kapcsolatok erősítéséhez, hiszen a fogvatartottak ezúttal is a családtagjaik előtt szerepelhettek.

Összegzés

A börtönszínházi találkozók és a drámapedagógia-alapú börtönszínházi foglalkozások hosszú távon pozitív hatást gyakorolhatnak a fogvatartottak életére. Együttműködési készségük fejlődése révén a fegyelmi cselekmények elkövetésének száma is csökkenhet. Erre figyelemmel, az eseménynek az elkövetkező időszakban is létjogosultsága van a büntetés-végrehajtási szervezet reintegrációs tevékenységi körében.

A 2024-es börtönszínházi találkozó ismét bebizonyította, hogy a színház művészetterápiás eszközként való alkalmazása rendkívül hatékonyan támogatja a fogvatartottak reintegrációját. A program a résztvevőkre és a társadalom egészére is pozitív hatással van, hiszen a fogvatartottak megismerhetik saját lehetőségeiket, és készség szinten felkészülhetnek a társadalmi visszailleszkedésre. A börtönszínház nem csupán egy művészeti tevékenység a rácsok mögött – sokak számára ez az első lépés egy új élet felé.

Felhasznált irodalom

- A büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos oldala: 2024-ben is Országos Börtönszínházi Találkozó. Online: <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/8938> (Letöltés ideje: 2025. március 14.)
- Bv. Hírlevél (2018), 10. évf. 4. sz.
- Egy új élet kapujában (2021), Készült a Performing new lives című Erasmus+ KA2 stratégiai partnerségek projekt keretében (hivatkozási szám: 2019-1-ES01-KA204-06396). Online: teatrodelnorte.com/wp-content/uploads/2022/12/Egy-uj-élet-kapujában-hungarian.pdf (Letöltés ideje: 2025. március 12.)
- Erasmus +. Online: <https://www.urester.hu/erasmus/?lang=en> (Letöltés ideje: 2025. március 10.)
- Kovács Mihály (2018): Művészetterápiás eszközök alkalmazási lehetőségei büntetés-végrehajtási keretek között. Szakdolgozat, Eötvös Lóránt Tudományegyetem, Társadalomtudomány Kar, Mesterképzés
- Kovács Mihály (2024): A művészet és a hit kapcsolódási lehetőségei büntetés-végrehajtási keretek között. Belügyi Szemle, 2024/3. szám

